

שמעתא עמיקתא

גליון תקס"ב | פרשת כי בהר - בחוקותי | תשפ"ג | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרח"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

האם יש להמנע מלקיחת תרופות המכילות ג'לטין

א. עצמות בעלי חיים. ב. איסור שהתייבש. ג. מאכל שאינו ראוי לאכילה. ד. איסור שהשתנה / פנים חדשות. ה. השתנה ע"י כימיה וחור להיות ראוי. ו. חוזר להיות ראוי לאכילה בתערובת. ז. היתר דשלא כדרך אכילה.

פתיחה

ג'לטין הוא חלבון קרישי המופק מבעלי חיים. בעבר הג'לטין הנפוץ היה מופק מעצמות. אולם בזמננו הנפוץ ביותר הוא מעור ושומן חזיר (כ-40%). וכן מופק מעורות ומעצמות נבלות וטרפות (כל א' כ-30%). מיעוט קטן מופק מבהמות שנשחטו כדין. מקור נוסף של ג'לטין הוא מדגים אף לא משרים. הוא משמש חומר מייצב בתעשיית המזון. וכן לייצור כמוסות - קפסולות לתרופות, ולפעמים לצורך חומר הדבקה בטבליות. ובזמננו מצויה תרופה הנקראת "טקטסון" המיועדת לסובלים משלשול חזק, והיא אבקה העשויה מג'לטין חזיר שממייסים במים. וכמו כן נמכרת גם בכמוסות והיא מכילה חומר הנ"ל.

ועני **בהר צבי** (נ"ו ס"ה ע"ג) שכתב שג'לטין הבא ממקורות הנ"ל עובר תהליך בישול, לאחר מכן מסננים ומעמידים את המרק הן עד שנקרש, מייבשים אותו וטוחנים אותו לאבק דק, ואבק זה יש לו כח להקריש מאכל ומשקה אשר יתערב בתוכו. **והאחיזה** (נ"ו ס"ה ע"ג) כתב שג'לטין "מעצמות" מופק מעצמות יבשות ששררין אותן בסיד ממלח, אח"כ שמים אותם במים עם חומר, ומבשלים ומנקין ומייבשין, וטוחנים אותן כמו קמח סוכר, ע"כ. וממומנו כשרות שמענו שכל ג'לטין עובר המסה בחומרים חריפים כסודה קאוסטית, ולאחר מכן מפרידן חומר הפוגם ומייצרים את הג'לטין. ויש לדון אם במקום שאין חשש סכנה יש להמנע מלקחת התרופה או באופן האפשרי לפתוח את הכמוסה וליטול את התרופה בלי הכמוסה.

א. עצמות בעלי חיים

יעו"י **בחולין** (פ"ח) דאיכא פלוגתא אם עצמות בשר איסור, אוסרים, או שאינם אוסרים ומצטרפים לבטל את האיסור. ו**פרש"י** (ד"ה ומו"ד) דאמר דעצם אינה אוסרת היינו כי לא פליט טעמא מינה. וכתב **הר"ן** (פ"ה) ברי"ף ד"ה גרסינן דקיי"ל כמ"ד דעצמות גם אוסרות, מפני מוח שבהם ומחמת רכותן שיוצא מהן לחות, אבל עצמות יבשין וקליפין שאינן אוסרין אפשר שאף אותן של איסור מעלין את ההיתר, אבל אין דעת **הרמב"ן** כן, ע"כ. וכן פסקו **הרא"ש** (פ"ו ס"ה) ו**הרשב"א** (תה"א ב"ד ש"א ו').

והרמב"ם (מ"א פ"ד ה"ה) כתב שהאוכל מנבלה וטרפה, או מבהמה וחיה הטמאים מן העור ומן העצמות כיו הרי זה פטור מפני שאלו אינן ראויין לאכילה. וכתב **המגיד משנה** שזה מתבאר **בספרא ובחולין** (ק"ד) כיו שאין בהן לאו של נבלה, ע"כ. ופסק **השו"ע** (נ"ו ס"ה ע"ג) דעצמות האיסור מצטרפים עם ההיתר לבטל האיסור, אבל המוח שבעצמות איסור מצטרף עם האיסור. ו**הרמ"א** (נ"ו ס"ה ע"ג) דאחר ג"כ חודש ג"כ חודש עצמות האיסור אם לא במקום הפסד. ו**הש"ך** (ס"ק א) פסק להצטרפות הרכות מצטרפים לאיסור מפני מוח שבהן ומחמת רכותן שיוצא לחות, אבל עצמות יבשים וכה"ג מצטרפין לבטל האיסור, ע"כ.

וכן **האחיזה** (שם אות ה' ד"ה ולכאורה) כתב להתיי ג'לטין הבא מעצמות יבשות דעצמות איסור מצטרפים עם ההיתר, ואפי' בעצמות הרכין שהחמיר **הש"ך** כתב הפוסקים הסירו הברש ונתיבשו דינם כשאריו כלי עצם. ומשי"כ **הרמב"ם** הנ"ל דפטור היינו בעצמות הרכין או שיש בהם מוח, ע"כ. ו**האג"מ** (נ"ו ס"ה ע"ג) כתב דאיסור של ג'לטין הבא מעצמות הוא רק ספק איסור או הוא רק איסור מדרבנן שהלאו דנבלה ליכא על עור ועצמות, ורק **שהרמב"ם** כתב בהרי זה פטור ולא ידוע לנו האיסור אם הוא מדאי' מאיזה למוד אך לא לאיסור לאו, או שהוא מדרבנן, ע"כ. ועיי' עוד להלן.

ב. איסור שהתייבש

ויש לדון האם כשמייבשים אותם לאבקה שמואקע איסורייהו וא"כ אף כשהחומר האסור מופק מהשומן וכדו' שרי. כתב **השבלי הלקט** (ח"ב ס"ה לד) שעור קיבה שמייבשין אותו וממלאין אותו חלב מותר, דכיון שנתייבש העור הוי כעץ בעלמא ואין בו לחוחית בשר, ע"כ. והביאו **הב"י** (נ"ו ס"ה ע"ג). וכן פסק **הרמ"א** (פ"ו ס"ה ע"ג). ובדרך זה מציינו **ברא"ש** (חולין פ"ג ס"ה ג) בשם **הראב"ד** (תשובות ופסקים ס"ה ר"ד) דאחר ג"כ חודש ג"כ חודש אין לתולעים לחות כלל והוי כעפרא בעלמא. וכי"כ **הר"ן** (חולין ט"ז). והובאו **בב"י** (נ"ו ס"ה ע"ג). ועיי' **בש"ך** בס"י פ"ו (ס"ק ג) שכתב על הא **השבלי הלקט** דה"ה שאר מעיים כשמייבשים אותן עד שנעשו כעץ. ודייק **הפמ"ג** (שם) דדוקא שאר בני מעיים שרי, אבל בשר יבש כעץ אסור וה"ה עור הקיבה ובני מעיים שניתיבשו בישול יש לאסור **דמתוך ג'וני"ט**, וה"ה ע"י שריה מעת לעת יש להחמיר בעור הקיבה, ודוקא ע"י מליחה או כשיעור על האש הוא דמותר, ע"כ.

והנה **בשו"ע** נ"ו ס"ה ק"י (ס"ה ע"ג) משמע **כהפמ"ג**, שהרי כתב **הרשב"א** היה נזהר מההכרוס מפני שהיו מזלפים מעליו יין הרבה ו"גם מערבין בו חוטי בשר יבש". אולם **הש"ך** (ס"ק א) כתב דהעולם נהגו בו היתר, כי הוא יבש כעץ ושרי כמו שנתבאר בס"י פ"ו גבי עור הקיבה. מבואר דלא **כהפמ"ג** הנ"ל. וכבר הקשה עליו **הי"ד יהודה** (פ"ה ס"ק א) דקצר ס"ק מ'.

ועיי' **בש"ך** בס"י ק"ג (ס"ק א) שכתב שדבר שאינו ני"ט לא לשבח ולא לפגם אסור, וראייה לזה ממאי דקיי"ל (חולין ע"ט) דאין בגידין בני"ט ואפי"ה קיי"ל דגופו של ידג שנימוח צריך סי' נגדו. ו**הפ"ח** (אות ה) הקשה דשאני התם דאע"פ דעץ הוא התורה חיביבה עליו. אולם **הפמ"ג** בס"י ק"ג (ש"ד ס"ק א) לשיטתו בס"י פ"ו, כתב שדברי **הש"ך** נכונים כי מהא דס"י פ"ו אין ראייה כלל, **זדאי יבש לית ביה לחוחית ופליטה מגופו, ומ"מ איסור עצמו יבש שנמחה צריך ששים**, ועיי"כ איכא ראייה שפיר מגיד הנשה, ע"כ.

והנה מדברי **הפמ"ג** האלו משמע שהטעם שבשר יבש אסור בבישול, כי הוא נימוח ואוסר אע"פ שאינו פולט טעם, ועיי"כ מוכח שחזר ממ"ש בס"י פ"ו הנ"ל דכתב דבשר יבש נותן טעם, ומסתבר שדבריו בס"י ק"ג עיקר משום דשם עיקר הסוגיא. אולם **מהביאור הגר"א** (פ"ה אות כט) משמע דלא כסברת **הפמ"ג**, שהרי הביא כמקור לדון זה **מה"ש** פ"ו דכלאים (מ"א ד"ה אפילה), ושהוא מובא שדלעת יבישה אין בה משום כלאים. משמע דס"ל דאחר שיתייבש יצא מתורת אוכל.

והנובי"ט (נ"ו ס"ה ע"ג) כתב דבשר יבש **השבה"ל** התייר בקיבה הדיתר הוא ואיסור חל בהצטרפות עם החלב וכשנתייבש מקודם לא נשאר בו טעם ולא חל עליו שם בני"ט. אבל בדבר שכבר חל עליו שם איסור אינו מצטרף עמו עד שיתייבש ולא יהיה ראוי לכלב. וכן מבואר **ברע"א** (ר"ה ר"ו). וכן נ"ר דעת **האחיזה** (שם וכו' ס"ה ע"ג). שוב העירוני **שבספר עקב מקדם** (אות ס) כתב בשם **פרקי דר"א** ששתיית יין המעורב עם קיבת ארנבת אחר ייבוש וכת"שה מועיל להרין.

ג. מאכל שאינו ראוי לאכילה

ועוד יש לדון להתירא כי חומר הג'לטין עכ"פ כשעומד לבד אינו ראוי לאכילה. ואיתא **בע"ז** (פ"ו - פ"ז) "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך" כל הראוי לגר קרויה נבלה שאין קרויה לגר אינה קרויה נבלה כו', סרוחה מעיקרא לא צריכא מיעוטא עפרא בעלמא הוא. ואיתא **בפסחים** (מה) הפת שע"פשה ונפסלה מלאכול לאדם, והכלב יכול לאכלה, מטמאה טומאת אוכלים בכביצה ונשרפת עם הטמאה בפסח. וכתב **הרי"ף** (ג) הא אם נפסלה מלאכול לכלב אי"צ שריפה דהו"ל עפרא בעלמא. וכתב **הר"ן** (ד"ה ת"י) דאע"פ שנבלה שאינה קרויה לגר לא שמה נבלה, ונט"ל"פ שרי אפי' בחמץ, הכא שאני מפני שראויה לחמץ בה עיסות אחרות.

ואיתא **בפסחים** (כ"א) אם חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו. וכתב **וכ"כ הר"ן** (ה) ד"ה גמין דמייירי בכגון שנפסל מלאכול לכלב וחרכו קודם זמנו אבל לאחר זמנו לא פקע איסוריה עד שדריף ליה לגמרי. וכן פסק **השו"ע** (ס"ה תמ"ב ס"ה ט). וכתב **המ"ב** (ס"ק מ) שאע"פ שמותר בהנאה, ובאכילה אסור מדרבנן דכיון שרוצה לאכולו "אחשביהו".

ומבואר מהני"ט דאכול הנפסל מאכילה אסור מדרבנן מדין אחשביהו. וכן נקטו **המנחת כהן** (ש"ד ס"ק ז) ו**הפמ"ג** (פתיחה לתערובת ח"ג פ"ו). אולם דעת **הפ"ח** (ס"ס"ק א) ו**החכ"א** (כלל ג' אות יג) ששאר איסורין שנפגמו מותרים אף מדרבנן אפי' נפסלו רק לאדם. וכתב **החזו"א** (א"י"ח ס"י קט"ו ד"ה ודין א) דאיסור אכילה שנפסל לאדם מבואר **בפ"ח** דמותר, ואע"פ דחמץ שנפסל לכלב אסור (מדרבנן) לאוכלו בפסח אפשר דחמץ אי"צ סיבה ראשונה האוסרתו והלכך השתא דאכולו הוי כאוכל חמץ כיון דהסרוחן אינו מונעו מלאכול, משא"כ נבלה כיון שנסרפה פקע איסורה, ע"י"ש. ו**מהנובי"ט** דלעיל מבואר דשרי כשנפסל מאכילת כלב. ועיי' **בהר צבי** (שם) שאם האבק ג'לטין שהתייבש עד שהוא נפסל מאכילת אדם נבלב, זה תלוי במח' הפוסקים, והלש"ח הנ"ל מותר, ולהנובי"ט אסור, אולם אם הוא נפסל גם מאכילת כלב לכו"ע שרי. ועיי' **בשמותא עמיקתא** (שם) שהבאנו ממסכת הפוסקים שדבר שנפסל אפי' ניתן להפרידו ולחלוטו להיות ראוי ע"י תחבולות מ"מ חשיב אינו ראוי לאכילה. ועיי' עוד בגליון ק"פ בענין אחשביהו ברפואה.

פניני הלכה

כהן שאינו יכול להגביה ידיו מחמת זקנה האם רשאי לעלות לדוכן

ת"ר (סוטה לה) כה תברכו בלשון הקודש וכו', נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן אלה יעמדו לברך את העם מה להלן בלה"ק אף כאן בלה"ק, ר' יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר כה עד שיאמרו בלשון הזה. תניא אידך כה תברכו בעמידה וכו' נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן אלה יעמדו לברך מה להלן בעמידה אף כאן בעמידה, ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר ולשרתו ולברך בשמו מה משרת בעמידה אף מברך בעמידה וכו'. תניא אידך כה תברכו בנשיאות כפים וכו' נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם מה להלן בנשיאות כפים אף כאן בנשיאות כפים וכו', ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר הוא ובניו לך הימים מקיש בניו לו מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאות כפים וכו'. תניא אידך כה תברכו פנים כנגד פנים וכו' ת"ל אמור להם כאדם האומר לחבירו. תניא אידך כה תברכו בקול רם וכו' ת"ל אמור להם כאדם שאומר לחבירו.

ומבואר דנשיאות כפים בעינן שתהא בלשון הקודש, בעמידה, בנשיאות כפים, פנים כנגד פנים ובקול רם. וז"ל **הרמב"ם** (פ"י"ד מהל' תפילה וברכת כהנים ה"יא) - אין ברכת כהנים נאמרת בכל מקום אלא בלשון הקודש שנאמר כה תברכו את בני ישראל, כך למדו שומעי שמועה ממשא רבינו, כה תברכו בעמידה, כה תברכו בנשיאות כפים, כה תברכו בלשון הקודש, כה תברכו פנים מול פנים, כה תברכו בקול רם.

ועו"י **בתוס'** (ד"ה ר' יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר כה) שכתבו - אבל לרבנן לא משמע להו לעיובא כה, אלא ככה. עכ"ל. ומבואר דס"ל דבין לרבנן ובין לר' יהודה ההיא דינא לעיובא, אלא דפליגי מנין ילפינן לה. וע"ע **בתוס'** שם (ד"ה הרי הוא בסוף דבריהם) דכתבו דנראה לר"י דכהן שברך ברכת כהנים בשיבה לא עשה ולא כלום, הואיל ואיתקוש ברכה לשיירות, וגבי שיירות אמר בפ"ב דזבחים (כ"ג) יודשב מחלל העבודה, הילכך אף כאן צריך לחזור ולברך מעומד.

וכ"כ **בבנה"ג** (ס"ה קכ"ח - הנה"ט) דנראה דכל הני לעיובא, שאם ברכו שלא כדרך זה לא יצאו ידי חובת ברכת כהנים, וצריך לחזור ולברך מעומד, דבגמ' מפיק להו בגי"ש, וכן משמע מדברי הרמב"ם הל' נשיאות כפים פ"י"ד, וגם מדברי הרא"ש פרק היה קורא את המגילה, וכן משמע מהתוס' ז"ל בד"ה ורבי יהודה. וכן נראה מלשון **הטור והשו"ע** (ס"ה קכ"ח ס"ה) שכתבו - אין מברכין אלא בלשון בקודש ובעמידה ובנשיאת כפים ובקול רם. ועו"י **במג"א** שם (ס"ק כ"א) דהביא דברי הכנה"ג דאפי' דעידנא לא יצא.

ויעו"י **בבנה"ג** (שם) דכתב לתמוה על הטור דהשמיט ההיא דינא דפנים כנגד פנים, וכן על הב"י שלא הרגיש בזה. ועיי' מ"ש בזה **הפרי חדש** (ס"ק י"ח).

והנה **בשבות יעקב** (ח"ב ס"ה ע"ג א) נשאל מכתן אחד חרד וירא ה' זקן ושבוע ימים ומכח חולשת זקנתו אינו יכול לעמוד כשהוא נושא כפיו, אי יכול לישא כפיו כשהוא יושב או סומך או לא. והשיב דהני קראי דהוזכרו בגמ' אסמכתא נינהו, ועיי"כ היכא דהכהן אנוס שהוא זקן או חולה ואינו יוכל לעמוד, יושב ומברך. וחלילה לבטלו מנשיאות כפים לגמרי, דעובר בגי' עשה. ע"ש.

אולם יעו"י **ביד אהרן** (ס"ה קכ"ח הנה"ט ס"ה ו) דיצא להשיג על דברי דעדיף דיעבור בגי' עשה שבב ואל תעשה, ולא יעבור לא תעדיף בקום עשה, שהרי מדברי הראשונים משמע דכל הני לעיובא. ע"ש. ובאמת לדעת השבות יעקב ליכא כלל לא עשה בנשיאות כפים בשיבה. ולמאן דפליג וס"ל דכל הני לעיובא, ליכא כלל ביטול עשה במה שאינו נושא כפיו, דהא אינו מצווה כלל לישא כפיו ככה"ג. וכבר עמד בזה **המאמר מרדכי** (ס"ק כ"ב) ע"ש.

ד. איסור השתנה פנים הרשות

יש לדון עוד דשמה חשיב כהי"ג שהשתנה האיסור ושרי אפי' אם חזר ומערבו עד שניתן לאוכלו, דיעונוי **ברא"ש** (ברכות פ"ו ס"ה לה) שכת' שהמוש"ק הוא זיעת חיה ונכון יותר שחיה ידועה היא שיש לה חטוטרת בצוארה ומתקבץ שם תחלה כעין דם ואח"כ חוזר ונעשה מוש"ק, והר"ז (**רמ"ה**) **הלוי ז"ל** היה אוסר לאכלו מפני חשש דם, וה"ר **יונה ז"ל** פ"י דאפשר ליתן בו טעם להתיר ולומר דפירשא בעלמא הוא אע"פ שמתחלה היה דם לא חיי' להכי **דבתא השתא אזלינן**, שהרי הדבש אם נפל בו חתיכה של איסור ואעי"ג שהאיסור נימוח בתוך הדבש כיוון שדרך הדבש להחזיר הדבר הנופל לתוכו דבש כמו דבש דיינינן ליה ומותר, הכא נמי אע"פ שמתחלה היה דם כיוון דבש מתורת דם בתר השתא אזלינן ואע"פ שנותן טעם לשבח בתבשיל, ונר' דהא אפי' ראייתו צריכה ראי' ע"כ. ועי' **בטור** (סי' ט"ו) שהביא פלוגתא הנ"ל.

והמ"א (שם סי' א) תמה ע"ד **הרבינו יונה** דאמריו **בבכורות** (י:) דחלב חידוש הוא כיוון דדם נעקר ונעשה חלב הו"ל לאסרו, אי"כ ש"מ **דבתר מעיקרא אזלינן**, וכי"ת נילף מחלב הא קיי"ל דמחידוש לא ילפינן, וא"ל דהמוסק פירשא בעלמא הוה ולא הוי מאכל כלל, דאי"כ לכי"ע שרי, מידי דהוי אכשרה שינקת מן הטריפה דמותר להעמיד גבינות בקיבתה [חולין קס"ט], ועוד דהדבש הוא טוב למאכל, ומי"ש הררי"ז דפירשא בעלמא הוא היינו שאין עליו תורת דם וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, וגבי אפרו שנו"ל מביצה טריפה אמרי' (תמורה ו"א:) כל כמה דלא מסרס לא גביל ובעידנא דקגביל עפרא בעלמא הוא, משמע דאי ארו ה"ט אסור דבתר מעיקרא אזלינן, ואית ה"נ קודם שנעשה מוסרס עפרא הוא כי מידע זה ועוד דגבי דבש מאי איכא למימר בוצי"ע, ע"כ.

אלא דעני **בתשובת הרא"ש** (ככלכ"ד סי' ט) שהוא עצמו התיר ע"פ הר"י, דבתר השתא אזלינן ושרי, עיי"ש. והובא **בב"י** (סי' תס"ז).

וכן מציינו **בר"ן** (ע"י ל"ט:) שכת' שאף שדרך לערב בדבש דברים אחרים ונימוחים בתוכו וחוזרים להיות דבש, מ"מ שרי, לפי שהמתערב בו עד שלא נימוח מסריח ומותר, דעפרא בעלמא הוי, וכדאמרינן **בתמורה** (נ"א) אפרוח ביצת טריפה מותר, דאימת קא גדיל לכי מסרס, והיא שעתא עפרא בעלמא הוא, ע"כ. ומבואר דלא כראיית המ"א, וכבר העיר בזה **בהגהות החת"ס** על המ"א שם. **והחק יעקב**, (סי' תס"ז ס"ק ט"ו) כת' ליישב קושי' המ"א מחלב, דחלב לא דאסור, כיוון שנתהוו מדם, אף שנשתנה למראה, לא נתנה לדבר המותר, משא"כ בדבש, דנשתנה לדבר המותר. ועי' **במנח"א** (ח"י סי' נב אותיות לב ולד) ולהלן בפ"י בשם **החזו"א**.

והא"ר (סי' ר"א אות ד) כתב שדעת **המעדני מלך והט"ז** (ס"ק א) להתיר. ועי' **בפמ"ג** (א"י שם) שכת' על הא דדבש די"ל התם הוה מין במינו לאחר שנהפך ונעשה דבש, ומה"ת חד בתרי בטל ומדרבנן אסור והתם דאיכא ספק כהי"ג לא גזרו, משא"כ כאן הוה אינו מינו שגורש ולמאן דאמר טעמא לא בטיל באלף מה"ת י"ל דאסור. ועיי"ש (מ"ז ס"ק א) שהתיר עכ"פ לערב לכתחלה בסי.

והמ"ב (ס"ק א) כת' שהרבה פוסקים מתירים אלא לתת בקדירה, דאזלינן בתר השתא והשתא לאו דם הוא, אלא עפרא בעלמא שנותן ריח טוב, ועי' **בב"י** שמוצדד להורות כן, ו**בפמ"ג** מוצדד ג"כ דיש לסמוך על דבריהם להקל אף לכת' בי' שיש לנגדו בתבשיל. **והחזו"א** (יו"ד סי' ב) כת' דר"י (א"י) דכל שנשתנה למחודש אינו כלל איסור, דהוי כנתאפס ונברא אח"כ דבר חדש, וכגידולי איסור דבדר שזרעו כלה, ומי"מ הכל לפי השינוי, דהא באפרוח שנו"ל מביצת טריפה [חולין ל"א:] בעי למיטר אף לר"י, דשינוי בין גשם הביצה לגשם האפרוח אינו גדול כ"כ והיינו בשר היינו ביצה, והר"י לא אסור משום מתהווה כמו חלב דדם הוא שנעקר דע"כ כל שמשנתה לא מקרי גורם של איסור ובחלב משום דכל הדם הוא המהוה, והרא"ש שחוכך להחמיר אפרש דלא משום מתהווה אלא דאי קסי' ליה דשינוי מאוכל לאוכל מקרי מחודש אלא חד מלתא היא ובאיסורו עומד, ונתייב מה שהקשה **המ"א**, ע"כ.

מיהו **בדוא"ק** (א"י סי' ט) דהקשה על הר"י מהא דקיי"ל **בתמורה** (נ"ד) דכל הנקברין אפרן אסור, וע"כ לחלק בין שינוי שנעשה בידי אדם כהא דכל הנקברין לשינוי בידי שמים באופן טבעי כהא דמוסק דאמרינן פנים חדוסי, והיינו טעמא כי שינוי בידי אדם חשיב שינוי צורה, ולא שינוי במהות. אולם **בחזו"א** דלהלן מבואר דלא כדבריו. וכן העירוני שמוכח **מהחזו"א** (יו"ד סי' קי"ז).

מעתה י"ל דלפי המקילין ה"ה בני"ד שמוציאים חלקים מעורות ועוברים תהליך המשנה אותם דשרי. אלא דעני **במנח"א** (שם אות מ"א) שכת' בשם **הגר"י אברמסקי זצ"ל** שהגילטין הנעשה מעצמות אינו יצירה חדשה, אלא הוא אותו חומר עצמו, שישנם בעצמות בעיקרן, וכל האמצעי הכימיים שמשתמשים בהם בתעשיית הגילטין, אינם באים אלא להפריד שאר חומרים שישנם בעצמות מחומר הגילטין שלא יפסידוהו. והוסף **המנח"א** שם כאן הוא הגילטין הנעשה מעור. **והצ"ח** (פתיחה לחלק ד) יצא לחלוק על **הגר"י אברמסקי זצ"ל** כי העצמות אינן בכל נבלה טרפה ושטאן לענין איסור, ומי"מ סיים שם אמנם כי להלכה לא נראה בזה איסור, אבל למעשה יש להתישב אם לא יכשלו על ידי הוראת היתר דבדר זה.

ה. השתנה ע"י כימיה וחזר להיות ראוי

ועני **בחזו"א** (שם ד"ה ט"ו) שכת' דיש לעי' למה חשיבא הביצה כי אסרחה עפרא כיוון דעומדת לגבל, מאי שנא משאר שעומד לחמע עיסות וקמח שאינו ראוי לכוס דלא חשיבא עפרא, ואפשר דבעינן שיהא מינו עומד לכך אבל מה שישח זה לכך לא מהני, ועוד דחסרון בלישול לא חשיב חסרון, וכמו דמהני אם יוכל לשרתו מעלי"ע ולהחזירו כדתנן **בנדה** (נ"ד), ומשמע **בע"ז** (ס"ח:) דה"ה לענין איסור אבל אם צריך שריה יותר ממעלי"ע מותר, אבל ריקום **הוי פנים חדשות והשתא אינה ראוי לכלום**, ונר' לפי"ז שאם מוציאין במלאכת כימיה"א אטומים מאיסור ונותנין אותן אח"כ למאכל לתקנו אי נפסל באמצע מאכילת אדם ואינו ראוי לא בפ"ע ולא לתערובות, אף שעומד לגמור מלאכתו ויהא ראוי למתק הקדירה מותר, אבל אם לא נפסל באמצע תלוי במח' הר"י והרא"ש, ע"כ. ולפי"ז בני"ד דנפסל באמצע לכו"ע שרי.

והדרכ"ט (סי' ק"ג ס"ק ט) כת' בשם **מוה"ר שמעון סופר ז"ל מקרקא** שאסר הגליצירין הנעשה מחלב (בצירל) ע"י מלאכת הכימיע שעומדן אותו ע"י בישול ותחבולות עד שמפרידן ממנו כל הפסולת מכל טעם חלב שבו. וכת' **המנח"א** (שם) דחזינן מהכא דמה שנוגע לטעם החיתר ע"י שינוים שנעשה ע"י פעולות הכימיע, לא נתקבל אצל כמה מגדולי הוראה. **והצ"ח** (ח"י ס"ס"י ט"ו) התיר השימוש בגליצירין כי הוא משתנה מעצמותו ע"י הכימיה בהפרדת יסוד השומן מחתיכת הטריפה ומשתנה בהרכבתו הכימית.

ו. חזר להיות ראוי לאכילה בתערובת

ימצא מדברי **החזו"א** שדבר שאינו ראוי לאכילה ניתן ע"י תערובת אכתי אין בו איסור. וכן מציינו **בפמ"ג** (פתיחה ח"י"ג פ"יו) שזאל הנפסל מאכילת אדם אפילו אם יושבח ע"י דבר חרוף לא יאסור דפקע שם איסור מיניה [ועי' מש"כ לעיל אות ב'] בשם **הפמ"ג**. [וכן **החזו"א** (סי' ק"ג ס"ק א) כת' דכשנסרס גוף האיסור אפי' רק מאכילת אדם פקע שם איסור מכל וכל מקרא דנבילה שאינה ראוי לגר, ואפי' חזר ותיקנו בדברים המתבלים שרי דנעשה כעפרא ואינו חוזר לאיסורו. וכן נקט **האחיעזר** (ח"י סי' לא אותיות ג-ד) וכת' לחלק בין שאור שעומד לכך, לבין שאר פעולות כימיים, שמבדילים ומפרידים, שיפסול מאכילת כלב, אף שראויין ע"י תיקון להיות טעם משובח, מ"מ היכא דאינו עומד לכך מתחילה נפקע איסורו, ע"כ. וכן נקט **בקובץ תשובות** (שם). ו**במנח"א** (שם) ומה"ה סי' ה' או י"ט) מחמיר בזה אא"כ נפסל מאכילת כלב. **והאג"מ** (יו"ד ח"י"ב סי' כ"ג) מחמיר היכן שנפסל מאכילה מצד הכנתו לצורך אוכל דכחזרו להיות ראוי אסור, ויש שכת' לדמות זה לפנס בתחלה להסופר העשבים שאסור, ע"כ. וי"ל **דהאג"מ** מודה לחזו"ד היכן שאינו תהליך א' והדבר נפסל לגמרי ורק ע"י תיקון חיצוני ניתן לאוכלו דשרי.

ז. היתר דשלא כדרך אכילה

ומלבד צדדים הנ"ל נראה להתיר בליעת תרופות הנ"ל, דיעונוי **בש"ך** (יו"ד סי' קנ"ה ס"ק י"ד) שאכילת איסורין שלא כדרך אכילתן מותר, וכת' **יש"ש** דמהאי טעמא מותר לאכול חלב חי ומיהו אדם בריא זוהר, ע"כ. וכת' **בשבט הלוי** (ח"י סי' קל"ה) שמבואר דדוקא לבריא ממש יש להזהר אבל כל שיש לו מחושי, אפי' אינו גבד אבי"ש שרי, ומי"מ אם יש רק מחושי ראוי להחמיר כיוון שיש חולקים ע"ז. והנה מבואר **בש"ך** דאכילת איסור חי כדרך לאוכלו מבושל חשיב שלא כדרך אכילה. וכן **השבט הלוי** שם היקל המ"ט לקחת שמן דגים טמא (כגון אומגה שלש) כי אין דרך לשתות שמן דג חי, עיי"ש. וכמו כן מבואר **ברמב"ם** (יסעי"ת פ"יה ה"י"ח) שאם יערבב בה דבר מר נמי חשיב כן, וכן הוא בתרופות שמעורבות דברים מרים.

ועי' **במנח"ש** (ק"י סי' י"ז) שכת' דבאוכל אגרילים ללעוס ולאכול אמרינן שגם בליעה חשיב כדרך אכילה, אבל דבר דלא חזי כלל לאכילה ועומד רק לבלוע כתרופות חשיב אלא דרך אכילה, עיי"ש. ולפי"ז י"ל שבליעת קפסולות עשויות מגילטין שרי לצורך כני"ל. וכן י"ל בענין תרופה ששמה "טקסטון" (שנותנים במקום ששילוח חזק) והיא אבקת העשויה מגילטין חזיר להחמיר כיוון שיש חולקים ע"ז. שהיא מרה חשיב כאכילה שלא כדרכה. וכן פסק **הגר"ש"א זצ"ל** (אשרי האיש פ"ד אות א' וישא יוסף ח"י"ב ע"מ' כא) שקפסולה העשויה מגילטין כל שאין לה טעם מותר לפטלה. כמו כן מטו בשמיה שתרופה העשויה מגילטין שהיא מרה מותרת. ומי"מ כת' **בשבט הלוי** שם דהיכן שיש תערובת איסור אע"פ דלדינא שרי וכני"ל, מ"מ אם יש אפשרות לבחור בין ב' תרופאות שבאחת אין תערובות כזו מצוה להדר אחריה. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון ק"פ בענין בליעת תרופות שיש בהם חשש חמץ ועוד צדדים בענין זה.

מסקנא דיניא

א' תרופות שהקפסולה שלהן עשויות מגילטין מן החי, במקום צורך, מותר ליתלן. ב' תרופה עשויה מאבקה מעורות של דבר אחר שממסים במים, כיוון שאכילה מרה מותרת במקום חולי. ומי"מ כשאינו חולי (ע"פ הוראת רופא) יש לקחת אחרת שאינה מהחי.

להאזנה לשיעורי בעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 1244-0735-087

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il